

chebské muzeum v chebu

kronikářský zpravodaj

metodický
a organizační list

duben 1979

číslo 6

BOHUSLAV SPANČIČEK - 82-
 EVŽEN KASZ - 95-100-1007
 FLORENTIN BENEŠ - 82-95
 JOA VOŠČIČ - 1007 - 1000

I. Úvodem	3
II. O tom, jak Chebští medovinu vařili	3
III. Historie chebského spolku včelařů	8
IV. Veřejná činnost včelařského spolku	14
V. Zvyšování odbornosti a výchova nové generace	15
VI. Dnešní progresivní metody chovu	16
VII. Chebští včelaři jinak	18
VIII. Závěr	19

VLASTIMIL SKÁLA

O VČELAŘÍCH, VČELÁCH A VČELAŘENÍ NA CHEBSKU

30 LET ZÁKLADNÍ ORGANIZACE
ČESKÉHO SVAZU VČELAŘŮ
V CHEBU

I. Úvodem

Cheb a Chebsko — město a okres ležící nejzápadněji od Prahy je nejzápadnější slovanská výspa. Zeptáte-li se průměrného občana, co ví o Chebu a Chebsku, řekne vám, že v Chebu zabili Valdštejna, že zde mají Špalíček a na náměstí vysoké domy s příkrými střechami s množstvím vikýřů. Dále bude asi vědět, že v Chebu dělají jízdní kola a že odtud není daleko do Františkových Lázní, Mariánských Lázní a Karlových Var.

Podobné vědomosti jsme měli i my, kteří jsme před několika desítkami let přišli osídlit tuto znovu získanou zemi, předělat ji podle vlastních představ a dát jí opět český ráz. Nyní víme, že tento kousek země je ze všech světových stran uzavřený, že je to mísa, jejíž hrany tvoří na severu Halštrovské hory, přecházející do Krušných hor, na východě dominuje Slavkovský les a jih je ohraničen Českým lesem, začínajícím horou Dylení. Západní část pak uzavírají výběžky Smrčin, táhnoucí se do Horní Falce a Bavorska. Od jihozápadu k severovýchodu prořezává toto území řeka Ohře. Několik velkých rybníků a tři přehrady — Jesenická, Skalka a Horka — jakož i četná třasoviska a bažiny, z nichž nejznámější je přírodní rezervace Soos, zvyšují drsnost klimatu, jež zde panuje. Nadmořská výška je průměrně 450—500 m.

Chebsko je podle těchto údajů kraj, kde není příroda příliš štědrá pro zemědělství a s tím souvisejícím chovem včel. Je-li skutečnost jiná, pak píle obyvatel nahradila přírodní nedostatky.

II. O tom jak Chebští medovinu vařili

Chceme-li udělat průřez historickým vývojem včelařství na Chebsku, musíme nutně začít medovinou, s kterou je tento vývoj velmi úzce spjat.

Pobělohorský emigrant Pavel Stránský vydal v roce 1634 v Leydenu latinsky psanou knihu „O státě českém“. Popsal v ní všech tehdejších patnáct českých krajů, dále zde objasnil státoprávní postavení Čech vůči německé říši, mravy obyvatel, jejich náboženství, správu země atd.

Spisovatel byl litoměřický měšťan a do ciziny musel odejít roku 1627. Látku ke knize musel tedy čerpat ze vzpomínek a pramenů dostupných v cizině. Přesto je to krásná a vyčerpávající práce, která nás zevrubně seznamuje se středověkými poměry u nás. Nás zajímá, co píše o Chebu, městě, v němž žijeme.

... Město samo Cheb (po latinsku též Oegra) je z jižní (?) strany omýváno oněmi ohřátými vodami řeky Ohře. Je celé úhledné a spořádané; doporučuje se mezi jinými také blízkým pramenem kyselky a výborným nápojem, připravovaným z medu, kterému říkáme „picí med“. Proslaveno je také několika pamětihodnými kdysi sjezdy císařů a knížat s českými králi (r. 1208, 1318 a 1461). Císař Ludvík Bavor je ozdobil výsadami a hojnými svobodami. Tamní obyvatelé jsou milovníky všech ctností a zvláště humanitního vzdělání...

Pavel Stránský se zmýlil v poloze Chebu, neboť jej omývá řeka Ohře ze severu a ne z jihu. Velmi nás překvapuje sdělení o „picím medu“ — medovině. Dnes je to pro nás překvapující objev, zatímco ve středověku výroba medoviny spolu s „chebskou“ kyselkou byla pro Cheb charakteristická a slavná, rovněž jako slavné císařské a královské sjezdy a jednání v Chebu. Sláva kyselky se dochovala dodnes, dala dokonce vzniknout Františkovým Lázním. Avšak druhý nápoj, jehož věhlas byl znám celé středověké Evropě, už upadl v zapomenutí. Ovšem ve své době byl vskutku královským nápojem a nápojem králů.

Přihlédneme-li blíže k historickým faktům, zjistíme, že tenkrát, dávno ve středověku, bylo v Chebu dobře. Město bylo bohaté, nemělo kromě českého krále žádného pána a přitom si je římscí císařové předcházeli různými privilegii. Velké obchodní středisko, poměrná bezpečnost a zajisté i výborné pohostinství ve zdech bývalého svobodného říšského města, to byl zřejmě základ k větší spotřebě alkoholických nápojů. Medovina, pro niž nemá německý jazyk samostatný výraz a opisuje se slovy „Honig-Wein“ — medové víno — si v chebské němčině podržela název meth, met.

Podle toho je jasné, že se v Chebu vaření medoviny udrželo od původních slovanských obyvatel. Nově příchozí Němci kolo-

nisté převzali pak od domácích lidí vaření tohoto nápoje i s jeho názvem.

Dlouhá, staletá tradice vaření medoviny v Chebu se časem projevila jako výborný obchodní artikl. Chebská medovina patřila mezi „dary“ — totiž daně, které Chebští odváděli českým králům. Neobešly se bez ní hostiny ani korunovace českých králů. Jiří z Poděbrad odpustil Chebanům v době bídy všechny poplatky, medovinu však odvést museli. Chebská medovina byla tehdy oblíbený dar císařům, králům a mocným tohoto světa a času.

V Chebu vařili medovinu odborní mistři „medovarníci“, kteří měli svůj cech. Byli povinni mít ve sklepích vždy dostatečnou zásobu medoviny. Jestliže výrobci medovina došla, platil pokutu. To vždy chebská kniha pokut vykazala příjem 50 tolarů.

Vařilo se několik druhů medoviny. Rozeznávala se „pěkná medovina“, „bílá medovina“ a „kozel“. Tyto tři druhy byly normálním konzumním nápojem. Pro obzvlášť jemné jazyky a hrdla byla „hustá“ či „malvaz“ a „mateří medovina“. Tyto dva druhy pili jen ti vybraní z vysokých vrstev. Medovina „malvaz“ chutnala r. 1471 císaři Bedřichovi III., naproti tomu král Ferdinand I. holdoval r. 1542 „mateří medovině“.

V Chebu se muselo navařit značné množství medoviny. Je jisté, že přinášela i přímý zisk městu v podobě poplatků. Za každý sud medoviny, uvařený v Chebu, se platilo do městské pokladny 24 šilinků haléřové měny. Na druhé straně se zde výhodně zhodnotil med. Jsou zprávy, že se kolem Chebu hojně včelařilo, hlavně v lesích. Název osady Brtná u Dolního Žandova názorně ukazuje, odkud se bral med. Kromě toho se včelařilo na panství ve Dřenicí, kláty byly v lesích u Pomezí a jinde. Jestliže nestačily zásoby domácího medu, dovážel se též z trhů v Lipsku a dokonce až z Magdeburku.

Chov včel a včelařství bylo pod zvláštní soudní pravomocí. Vyloupení včelího klátu se trestalo dokonce smrtí. Cena medoviny kolísala a řídila se podle ceny medu. V chebském archivu jsou uvedeny částky za medovinu vypitou při hostinách. Roku 1396 stálo vědro medoviny (tj. přes 56 litrů) více než kopu grošů, roku 1430 stálo stejné množství 3 zlaté. V 16. století se pohybovala cena medoviny mezi 7 a 10 krejcarů.

O výborných vlastnostech chebské medoviny se povídalo všude, kde se rádi napili dobrého a osvěžujícího moku. Někdy v roce 1404 se vypravilo z Norimberka dvanáct tovaryšů řemesla kovotepeckého do Chebu jenom proto, že chtěli přímo u pramene ochutnat tolik vychvalovaný nápoj. Putovali za ním pěšky v dřevácích. Zpráva o neobvyklé návštěvě došla do Chebu před nimi a Chebané se na návštěvu tovaryšů dobře připravili. Vyšli jim vstříc před brány města, mile je přivítali a hned uctili. Nečekaně vřelé přijetí a nápoj, který nic nezadal své pověsti, vykonaly své. Tovaryšům z Norimberka se v Chebu velmi líbilo a aby se hostitelům odvděčili, zhotovili velký dvanáctiramenný svícen, těžký 250 liber. Každý z tovaryšů na něj zhotovil jednoho apoštola. Svícen byl velmi krásný a dostal se do děkanského kostela sv. Mikuláše. Vzácná památka zdobila chebský chrám až do roku 1825, kdy jej Chebští věnovali císaři Františkovi, který jej nechal převézt do zámku Laxenburg a místo něj obdrželi skleněný lustr. Nebyl to jediný cenný předmět, který tenkrát přešel z Chebu do habsburského majetku, neboť kronikář, přinášející tuto zprávu, si pozdechl, že „tenkrát Cheb přišel hloupostí otců města o nej-cennější památky“.

Snad to způsobila třicetiletá válka, kdy Chebskem procházela vojska a byly zničeny chovy včel, nebo změna poměrů, kdy protestantští „medovarníci“ museli z města a z vlasti, že od poloviny 17. století upadá sláva chebské medoviny a také její výroba. Cech „medovarníků“ v Chebu se rozpadl a v roce 1673 je v Chebu znám pouze jeden výrobce medoviny. Příští století se do Chebu už medovina dováží, dokonce až z Řezna. Později se na výrobu a pití tohoto výborného nápoje docela zapomnělo.

Na závěr uvádíme pro zajímavost recept na přípravu medoviny, který se zachoval ze 14. století, tedy z doby vlády Karla IV.

„Ohřejí se dvě míry čisté studniční vody, k tomu se přidá míra medu, obojí se smíchá a nechá nějakou chvíli stát. Pak se přecedí přes čistý šátek nebo vlasové síto. Poté se směs vaří a znovu přecedí přes síto, aby se zbavila pěny. Medovina se sleje do čisté nádoby, přikryje se, aby se nevypařila. Vezme se hrst šalvěje, dost chmele, ve zvláštní nádobě se vaří s trochou předchozí směsi, do níž se vlije. Přidá se půl čtvrté čerstvých kvasnic

a nechá se kvasit. Směs zůstane den a noc stát a poté ji přecedíme přes čistý šátek nebo vlasové síto. Tak činíme třikrát po sobě; vždy večer kvasící medovinu cedíme. Dalších osm dní zůstane medovina v klidu kvasit. Po uplynutí této doby se medovina vlije do sudu a zde se opět týden dokvašuje. Smí se pít až po šesti týdnech, co přestala kvasit. Tu je nejlepší.“

Podle tohoto návodu bychom těžko připravili medovinu. Chybí nám k tomu ona zkušenost a cit, jež byla vlastní lidem oné doby. Recept také není na uvaření původní chebské medoviny, nýbrž jde tak říkajíc o medovinu středověkou.

V chebském archivu jsme však našli jiný, sice pracný, ale zato přesný a hodnověrný návod na „starou chebskou medovinu“, i když lze pochybovat o tom, že pochází z oněch slavných dob.

Do pozinkovaného, měděného nebo jiného nepoškozeného emailového kotle dáme 50 litrů dobré vody ze studně, dále 50 g chmele, 50 g celerového kořene, 20 g jalovcových bobulí, 10 g skořice, 5 g kořene badiánu, 2 g hřebíčku, balíček vanilkového cukru. Nejméně čtvrt hodiny povaříme, zcedíme a znovu čtvrt hodiny povaříme. Zchladíme na 35 stupňů C a přidáme tekutý med. Chceme-li mít medovinu o obsahu 12 procent alkoholu, smícháme vonnou tekutinu s 12 kg medu, má-li mít 10 % alkoholu pak přidáme 10 kg medu, chceme-li ji mít jen s 8 procenty alkoholu, pak stačí 8 kg medu. Přidáme kvasnice a vlijeme do nádoby, kde se bude medovina kvasit. Nejlépe se kvasí ve velkých skleněných nádobách. Uzavřeme kvasným závěrem a udržujeme pokud možno nejvhodnější teplotu na kvašení 30 stupňů C, za předpokladu, že jsme dodrželi přísnou čistotu. Nyní nastane bouřlivé kvašení, které trvá při příznivé teplotě 10–14 dnů. Jestliže medovina silně kvasí i po 14 dnech, stála buď v chladnu, nebo obsahovala příliš cukru. Jakmile se začne na dně nádoby usazovat kal a přestává kvašení, dolije se nádoba až po okraj čistou převařenou vodou, nejlépe však starou medovinou a vše se nechá ustát v chladném místě asi osm dnů. Nádoba musí být doplněna až po zátku, aby ne nastalo tzv. octové kvašení a medovina nezksla. Po vykvašení a ustání se medovina stáhne do jiné nádoby (nejlépe do sudu od vína), naplní se až po zátku. Dbáme, aby se do sudu nedostal kal ze dna nádoby, kde medovina kvasila. Jestliže

je medovina kalná, přidáme do sudu 10 g čistého taninu. Nyní necháme vše několik měsíců stát a pak vezmeme zkoušku. Ustálý nápoj musí být čistý a musí mít jiskru. Není-li tomu tak, musíme rozpustit ve dvou litrech horké medoviny 2,5 g agaru. Toto množství stačí na vyčištění 100 l medoviny. Roztok vlijeme do sudu, dále v litru rozmícháme 5 g taninu (pro 100 l) a čistou hůlkou vše promícháme v sudu. Opět dolijeme až po zátku, uzavřeme a necháme v klidu 2—3 týdny. Po této době se stahuje do lahví. Jestliže je ještě kalná, je nutno ji filtrovat. Čerstvá medovina takto vařená je hořká a silně připomíná med. Obě vlastnosti ztratí delší dobou zrání. Smí se pít až za dva roky po uvaření. Čím je starší, tím je jemnější. Uvařit dobrou medovinu je umění, ale zato je za tímto návodem v originále dodatek, že je velmi chladivá a používá se na srážení horečky.

Tento recept je zajímavý tím, že se med nevaří a nezničí se vařením cenné blahodárné látky, které mohou přejít do medoviny.

Ještě nutno dodat, že chebskou medovinu později nahradily jiné nápoje, vyráběné v Chebu. Byl to v prvé řadě léčivý nápoj mitridát a dále „žaludeční voda“. Oba výrobky byly prý výborné jakosti, známé široko daleko a vyráběly je jeptišky v klášteře svaté Kláry. K jejich výrobě nebylo třeba medu.

Na Chebsku upadl chov včel. Ve čtyřicátých letech minulého století se odhaduje, že na celém chebském okrese bylo jen 300 až 350 včelstev.

III. Historie chebského spolku včelařů

Doba první republiky nachází na Chebsku silný a dobře organizovaný včelařský spolek. Byla to Chebská župa včelařů, která byla rozdělena do sekcí zasahujících nejzápadnější cíp republiky (Plesná, Skalná, Habartov aj.). Středisko župy bylo v Chebu v hostinci Jitřenka u nádraží (dnes neexistuje). Zde se včelaři scházeli, měli svou knihovnu, která byla stále otevřená. Na Švédském vrchu v Chebu měli i stanici na vyšetřování včelích nemocí. Po celý rok pořádali včelaři školení a přednášky, v sobotu od 14 hodin a v neděli od 8 hodin buď v Jitřence, nebo na včelíně některého člena.

Pro udržení styku s členy vydával chebský včelařský spolek měsíční časopis Apiseum, zprávy chebské župy ústředního zemišského svazu chovatelů včel v Čechách. Časopis byl nevelký a tiskl se v Plesné. Jaký byl jeho obsah? Kromě odborných článků, úvah a rad byly zde i četné inzeráty. Redakce časopisu Apiseum měla přehled o tom, kdo prodává nebo kupuje včely, matky aj. a zprostředkovávala prodej nebo výměnu mezi členy. Podle nabídky firmy Gustav Dürr (obchod semen v Chebu, Židovská ulice), bylo u ní možné nakoupit vhodná semena rostlin pro včelí pastvu, jedno i víceletých. Odborný obchod včelařskými potřebami z Liberce inzeroval, že dodá včelařské náradí a mezistěny. V roce 1933 firma František Kette ohlašovala snížení cen a nabízela mezistěny ze zaručeně pravého vosku za 24 Kč za 1 kg. Kromě toho závod Josef Schön z Horního Žandova nabízel úly, mezistěny, lačky na rámký, slaměné stěny, rohože atd.

Chebská župa ručila za pravost medu, prodávaného jejími členy. Ti měli právo opatřovat prodávaný med župní jakostní známkou. Členové, kteří používali této výhody, museli župě podepsat revers, že ponесou všechny následky, jestliže ze zjisti, že prodávají porušený nebo méněhodnotný med. Kromě toho museli dodržovat stanovené prodejní ceny. Museli také říci vedení župy, kolik získali medu a kolik jej hodlají prodat. Tyto údaje byly důvěrné. Po splnění těchto podmínek obdrželi záruční list s platností jednoho roku a na jeho základě ony záruční známky.

Československý stát tehdy podporoval včelařství tím, že včelaři dostávali na krmení včel levný cukr. Nezdaněný příděl na jedno zazimované včelstvo byl 12 kg a stál něco přes 3 Kč za 1 kg. Není divu, že v té době na Chebsku vzniklo několik velkovčelařství, přirozeně vlastníci byli soukromníci. Např. velký včelín měl katolický kněz v Pomezí, dále v Brtné se rovněž pokračovalo ve velkochovu. Většinou to byly chovy prošlechtěné, racionálně vedené, využívající moderních poznaků chovu včel. Naproti tomu drobní chovatelé měli včely ještě hojně ve starých úlech velikosti 25 × 25 × 40 cm, dále slaměné úly typu Gerstung, Zander aj. o nejednotné rámkové míře. Rozhodně všichni chebsští včelaři nevyužívali plně všech možností k modernímu chovu, které jim poskytovala jejich župní organizace. Nedostatek peněz na investice

byl jednou z příčin. Další důvod byl v tom, že mnozí včelaři byli starší lidé, zvyklí na staré způsoby včelaření a mnozí byli ještě poverčiví.

Nová situace včelařství na Chebsku vznikla z jara 1945. Včelstva, která patřila Němcům, byla jako majetek zrádců a kolaborantů zabavena. Přirozeně, dosavadní majitelé, Němci, kteří se dozvěděli, že musí opustit svůj majetek, ztratili o včely zájem. Včely jako konfiskát se měly dostat do českých rukou. Ovšem chov včel a jejich vlastnictví je rozdílné od chovu ostatních hospodářských zvířat a můžeme vcelku říci, že znalost chovu včel je neobvyklá.

Situace ve včelařství v roce 1945 byla tedy velmi neutěšená, neboť Němci včelám ve většině případů odebrali zásoby medu a už se o ně nestarali. V létě a na podzim roku 1945 přicházeli na Chebsko noví osídlenci. Přijížděli z celé republiky a můžeme bez nadsázky říci, že z celé Evropy. Navzájem se neznali, nic o sobě nevěděli. V té době bylo českých včelařů na Chebsku poskrovnu. Někteří z nich byli neodpovědní lidé, kteří se do pohraničí přišli jen obohatit.

Podle známého přísloví, že rovný rovného si hledá, brzy se poznali mezi sebou praví včelaři. Už v září 1945 se jich šest sešlo v budově dnešního ředitelství n. p. Kovo v Chebu v ulici 9. května v bývalém velitelství SNB. Byli to: František Cajthaml, Jan Jindra, Václav Honomichl, Josef Rund, Václav Zoul a Josef Zvonař. Rozhodli se, že založí včelařský spolek a postarají se o to, aby včelstva, která nemají ošetřovatele, nezahynula. Na krmení včel bylo třeba cukru a ten byl tehdy na příděl. Přidělované množství pro obyvatele právě stačilo na běžnou spotřebu. Cukr na krmení včel přidělovalo zemské ústředí včelařských spolků v Praze jen včelařským spolkům. To byla podmínka. Z tohoto důvodu se 8. října 1945 sešlo znovu na bývalém velitelství SNB v ulici 9. května v Chebu již 14 včelařů a ti založili v Chebu včelařský spolek. Ošetřovali celkem 183 včelstva.

Prvním předsedou včelařského spolku byl zvolen Josef Rund, jednatelem František Cajthaml, který potom tuto funkci vykonával až do své smrti roku 1967. Pokladníkem se stal Václav Honomichl. Dne 29. října 1945 složil Josef Rund v Občanské záložně v Chebu

vklad 500 Kčs na jméno Včelařský spolek v Chebu a tím se vlastně nový spolek ujal práce. Pracovalo se ve velmi těžkých poměrech, ale nadšení členové se pustili do práce na záchranu včelstev. V tisku, městském rozhlasu v Chebu a jiných obcích upozorňovali a radili, jak udržet včely do jara. Nelitovali námahy, navštěvovali nové majitele včel a přesvědčovali je, že je nutné, aby ještě teď včely nakrmili. V mnohých případech sami nelitovali peněz a krmili cizí včely nebo včely bez majitele.

V zimě 1945—46 uhynulo na Chebsku mnoho včel, počet není znám, je však jisté, že bez zásahu chebských včelařů by byly ztráty mnohem větší.

Aktivita včelařského spolku přivedla nové členy. Na jaře 1946 měl spolek 46 členů a ti chovali 426 včelstev. Hlásili se i včelaři začátečníci a těm bylo nutno pomoci teoretickou radou, praktickou ukázkou i hmotně. Na podzim zazimovali už členové 909 včelstev. Spolek pro ně obdržel na krmení celkem 88,5 q cukru. Zjara 5. 3. 1956 se podařilo spolku sehnat 20 kg sojapylu na lepší jarní rozvoj včel. V době, kdy zásobování mělo ještě nedostatky, to byl jistě úspěch.

Zima 1946—47 znamenala velkou pohromu pro včely. Nedostatky byly hlavně na vesnicích, kde pečovali o včely zemědělci, kteří se jim vůbec nevěnovali.

Výroční členská schůze, konaná v roce 1947 v restauraci Pošta, postavila do čela nového předsedu. Byl jím Antonín Blažka, velmi obětavý a iniciativní funkcionář. Hospodářem byl zvolen Jan Jindra. Tento výbor měl za sebou už slušný počet členů, přestalo se v práci improvizovat a nastoupila cílevědomá a pravidelná práce. Za předsednictví Antonína Blažky pracoval výbor v podstatě beze změny až do roku 1956, kdy na výroční členské schůzi se Antonín Blažka vzdal předsednictví a vedení spolku převzal přítel Neubauer, jenž byl ve funkci předsedy do roku 1957, kdy se musel vzdát funkce, protože byl pracovně velmi zaneprázdněn. Místo něho postavila výroční členská schůze do vedení Václava Lindu. Od roku 1973 je předsedou dodnes Bohuslav Špendlíček.

Antonín Blažka brzo po odstoupení z funkce zemřel. U chebských včelařů zůstane jeho památka zachována, neboť za jeho předsednictví se spolek upevnil a vybudovaly se předpoklady pro

dnešní dobrou práci. V roce 1967 zemřel obětavý pracovník František Cajthaml. Po 22 let zastával funkci jednatele.

Chebští včelaři se konsolidovali a bylo rozhodnuto, že nepustí, aby uhynula další včelstva. Spolek pronajal v Palackého ulici malý krám a zde zřídil prodejnu včelařských potřeb v režii spolku. Vydával se zde cukr, prodávaly se včelařské potřeby, odborné knihy pro včelaře, kalendáře, plst, mezistěny a vykupoval se zde med. O to se staral hospodář Jan Jindra, který funkci konal obětavě a poctivě do doby, než prodej včelařských potřeb převzala Jednota.

V chebské základní organizaci se zlepšuje práce, zřizují se v jednotlivých místech včelařští důvěrníci, kteří jednak zastupují vedení a zároveň jsou spojkou se členy spolku. Po organizačním upevnění se práce prohloubila.

Rok 1948 a únorové události v důsledcích přinesly také snahy o socializaci včelařství. Je nutno pochválit chebské včelaře, že se k těmto snahám stavěli kladně a také pomáhali budovat socialistické velkochovy.

Až do roku 1953 byli v Chebu jen soukromí včelaři. Chebský spolek vykazoval 226 členů a 1499 včelstev. V roce 1953 je členy tohoto spolku řada socialistických podniků, jako JZD, státní statky a státní lesy. Od včelařů dostávali zdarma včelstva, roje, smetence a dokonce i zařízení. Obstarávání a pomoc při budování velkochovů měli na starost Antonín Blažka a Josef Zvonař. Tak byly založeny včelíny u JZD Františkovy Lázně, Lipová, Hradisko, Tuřany a Vojtanov, u Státních lesů Františkovy Lázně, u Státních statků Cheb, Chocovice (dnes Nebanice) a Jesenice. (dnes Dolní Žandov). V roce 1954 se připojuje JZD Milhostov. Do začátku mu poskytli pomoc tito chebští včelaři: Blažka 4 oddělky, Chmelík 1 roj, Mareš 1 roj, Němeček 1 roj, Novák 1 roj, Pobuda 1 roj, Píbl 1 roj, Pelíšek 1 roj, Vlček 1 roj, Zoul 2 oddělky, Zvonař 1 roj. Členové spolku vyvinuli nemalé úsilí na přesvědčování zemědělců — členů JZD — o nutnosti chovat včely pro zvyšování výnosů některých zemědělských plodin zvláště tam, kde nikdo soukromě včely nechová. V případech, kde byla jejich propagace úspěšná, pomohli založit družstevní včelín a opatřili nutný počet včelstev do začátku. Ovšem lásku ke včelám a trpělivost, jakož i vysoké

výnosy medu, dodat nemohli. Dnes chová na území včelařského spolku včely jen JZD Lipová, a ze státních statků jen Dolní Žandov a Státní lesy Františkovy Lázně.

V padesátých letech se chebský spolek přihlásil do soutěže „Budujeme kraj s 50 000 včelstvy“. Byla to krajská soutěž a její účel vysvětluje název. Jednalo se o zkvalitnění, zracionalizování a rozmnožení chovu včel. Dobrá práce chebských včelařů se projevila i v celokrajském hodnocení. Zástupci spolku, přítomní na krajské včelařské konferenci v únoru 1956 v Karlových Varech, tam převzali 1500 Kčs. Byla to prémie za 3. místo v této soutěži.

Naše základní organizace dosud nemá stálé místnosti na schůze a na uložení písemností a ostatního majetku. Písemnosti mají ve svých domácnostech funkcionáři, právě tak je uskladněn i jiný inventář, jako vařáky vosku aj. V roce 1972 žádal výbor základní organizace Městský národní výbor v Chebu o spolkovou místnost. Nebylo mu vyhověno a tak se členské i výborové schůze konají v místnostech ČSD na nádraží v Chebu, kde nám odpovědní činitelé ČSD vycházejí laskavě vstříc.

Z řady členských schůzí je nutno potrhout členskou schůzi dne 16. prosince 1972 v Chebu na nádraží. Konala se jako oslava stoletého výročí založení Českého svazu včelařů. Byl na ní přítomen jako host předseda ústředního výboru Českého svazu včelařů Emil Jeníček, který v projevu oznámil, že federální vláda i vláda České socialistické republiky uznávají dobrou a prospěšnou práci včelařů tím, že náš svaz obdržel Řád republiky. Dobře pracují i včelaři na Chebsku, a proto byla okresní organizace Českého svazu včelařů v Chebu vyznamenána čestnou vlaječkou a peněžitou odměnou. Vyznamenání převzal předseda OV Václav Tvrdík a jednatel Josef Zvonař. Práce naší základní organizace byla také zhodnocena dobře a odměněna rovněž čestnou vlaječkou ústředního výboru. Převzal ji z rukou předsedy ÚV Jeníčka předseda Václav Linda a jednatel Jaroslav Šūs.

Protože dobrá práce organizací se neobejde bez nesmírně obětavé práce členů, byli odměněni čestnými plaketami ti nejlepší, kteří jsou členy organizace nejméně 20 let a pracují pro rozvoj včelařství. Plaketu dostal v první řadě Josef Zvonař a dále Václav Linda, Antonín Šalát a František Havlíček.

Také základní organizace Cheb odměnila své nejlepší členy: čestné uznání a odborné knihy dostali Josef Tauš, Václav Plaňanský, Emil Altšmíd, Ota Píbl, Josef Hrbek, Karel Borovička, Václav Mareš a Jaroslav Šūs.

Na této slavnostní schůzi byli přítomni i zástupci OV KSČ, ONV a ovocnářského a zahrádkářského svazu, kteří naší organizaci blahopřáli k vyznamenání. Na závěr pronesl přípitek předseda ústředního výboru Jeníček. Vzdal hold vyznamenaným s přáním, aby příroda otevřela náruč, aby včelařství bylo úspěšné. Na toto přání si přítomní připili ne vínem, ale jak se na Chebany sluší, výbornou medovinou. A tak se v Chebu opět pila po několika stoletích na slavnostním sezení opět medovina.

Další vyznamenání, které obdržela naše základní organizace, bylo čestné uznání Městského národního výboru v Chebu za plnění závazků v soutěži „Za Chebsko krásnější“.

IV. Veřejná činnost včelařského spolku

Práce naší základní organizace nebyla zaměřena jen na chov včel a získávání medu. Vedení chebských včelařů dokázalo spojit potřebné s užitečným a organizovalo brigády při zkrášlování města a okolí. Od města Chebu dostalo za úkol vyřezat a vykácet suché stromy v parcích a alejích. Pokud to byly lípy, jejich kmeny pořezali na pile na lišty na rámky. Sami pracovali bezplatně, a za stržené peníze za lišty nakoupila organizace potřebný inventář k chovu včel (pařáky na vosk, plemenáče aj.).

Dále to bylo vysazování stromů a keřů. Sázely se stromy nejen medonosné. Hlavně v akci osázení neplodných míst rychle rostoucími stromy (topoly).

Na této akci bylo odpracováno např.:

r. 1956 3416 hodin

r. 1966 3863 hodin

r. 1970 1872 hodin

Často však tato práce narážela na nepochopení. Jako odstrašující případ lze uvést Státní statek v Nebanicích, který zničil na svém pozemku, doposud ležícím ladem, šestileté stromky vysázené

našimi včelaři. Pozemek se měl údajně osévat. Přes tuto údajnou „iniciativu“ se pozemek ještě dnes neobhospodařuje.

Dnes se rozšiřování zeleně rozrostlo natolik, že členové naší ZO ročně vysadí 2200 stromů a 2500 keřů. V akci Zvelebení vykazují ročně 2880 odpracovaných hodin. Pomáhají také zemědělcům hlavně při špičkových pracích: při sklizni sena, obilí, brambor aj. Tuto pomoc poskytují zemědělcům již od roku 1945. V současné době věnují těmto pracím 700 hodin ročně.

V. Zvyšování odbornosti a výchova nové generace

Po založení chebské organizace počet členů rychle rostl, ale většina z nich neměla potřebné odborné znalosti. V té době nebyl na Chebsku ani v okolí žádný učitel včelařství a proto zkušení včelaři školil nové členy sami. Nejčastěji přednášel Josef Zvonař, který již včelařil na Tábořsku od roku 1929 a měl dostatečné vědomosti o moderním včelaření. Na jeho včelíně se také v tu dobu konaly kursy chovu matek. Jinak se přednášky pořádaly v České škole. Později k nám začali dojíždět včelařští učitelé. Z jara 1946 proběhla na členské schůzi přednáška o včelách a včelaření. Přednášel učitel Šístek.

Dnes má naše základní organizace vlastní učitele včelařství, jako je např. Václav Mašek, kteří obětavě předávají své znalosti a zkušenosti na velké části Západočeského kraje. Pravidelně pořádáme ročně tři přednášky a jeden kurs chovu matek společně s okresním výborem Českého svazu včelařů v Chebu. Za ta dlouhá léta nám přednášely slavné a známé osobnosti jako přítel Pražák, Jakš, docent Svoboda, dr. Šmíd z Liberce, Hourík a dr. Rezek z Prahy.

Každý dobrý hospodář se stará o své nástupce. Výchova je nutná už od mládí. V Chebu se začalo s prací ve školách. Na tuto činnost spolek vynaložil značnou finanční částku. Byly zakoupeny úly pro pionýrské kroužky včelařů a členové věnovali školám roje. Jiní zase učili pionýry včelařit. Tímto způsobem vznikly v několika chebských školách pionýrské včelařské kroužky, které však přes veškerou péči včelařského spolku a obětavé práce instruktorů z řad včelařů až na jeden zanikly. Dnes napomáhá

popularizaci včelařství soutěž „Zlatá včela“, kterou organizuje ústřední výbor Českého svazu včelařů. Je to soutěž včelařů-žáků ZDŠ ve znalostech a umění chovu včel.

Také naše organizace se zapojila do této soutěže. Při Okresním domu pionýrů a mládeže v Chebu zavedla včelín a včelařský kroužek mladých zájemců. Několik let jej vedl přítel Jiří Smitka a po něm Okleštěk. Teprve v roce 1976, kdy kroužek převzal ing. Evžen Kastl, se činnost zlepšila. Kroužek navštěvuje 4—6 žáků základní devítileté školy v ulici Václava Kopeckého. Včelaři se 7 včelstvy. V roce 1978 se v okresní soutěži umístili na předních místech a postoupili do krajské soutěže v Plzni.

VI. Dnešní progresivní metody chovu

V našem kraji se dochovala původní včela černá, střeoevropská. Jsou to vlastně její zbytky, neboť je hodně křížená např. s včelou kraňskou, vlašskou aj. Po řadu let se na našich schůzích a odborném tisku doporučuje, aby se i u nás zaváděl chov včely kraňské (apis carnica), která již ovládla zcela ostatní území našeho státu. Argumentuje se, že kraňské včely jsou mírnější, zjara rychle slíí a dávají větší výnosy medu než naši kříženci, střeoevropské včely černé.

Někteří naši včelaři dlouho nechtěli své včely měnit. Odůvodňovali to, že tyto včely jsou zdejší, s přírodou srostlé, že je znají a vědí, co mají. Když řada jiných včelařů na včelínech osadila několik matek „kraněk“ na zkoušku, původní včely se zkřížily ještě více, nezbylo, než se zcela vzdát domácí černé včely. Přitom nyní nevidíme valného rozdílu ve snůšce a kraňky dokázaly už mnohého včelaře pobodat tak, jako včely původní.

Naše organizace se tedy zabývá zlepšením chovu včel. Pokrokoví včelaři si kupují čistokrevné matky chovu troiseck. V roce 1978 zakoupila organizace 12 čistokrevných matek kraněk větve troiseck z chovné stanice Jablonany. Rozmístila je na včelíně Josefa Zvonaře ve Vonšově, Antonína Šaláta ve Františkových Lázních ing. Evžena Kastla u přehrady Skalka, Jaroslava Šůse v Doubravě a Karla Koláře v Horních Dvorech. Tedy po celém území naší organizace. Kromě toho si např. Karel Kolář opatřil v roce 1978

uměle inseminované matky z Výzkumného ústavu včelařského v Dole. Chovatelský referent naší organizace Antonín Šalát, dále Václav Linda, Josef Horák a Josef Zvonař si nechali v roce 1978 registrovat chov matek.

Na této široké základně zavádí chebská organizace včelařů chov čistokrevné kraňky. Prakticky tomu napomáhají kursy chovu matek, pořádané pravidelně každý rok ve spolupráci s okresním výborem Českého svazu včelařů v Chebu. Kursy jsou dvoudenní. První den je odborná přednáška a příští den praktické ukázky chovu matek na včelíně Antonína Šaláta ve Františkových Lázních. Kursu se účastní pravidelně 50—60 včelařů. Dnes už řada včelařů si chová matky sama.

Význam chovu včel nespočívá jen v produkci medu, vosku, propolisu atd., ale řada plodin je odkázána na opylení včelami v době květu. Bez včel by nebylo ani plánovaných výnosů mnoha zemědělských plodin. Ústřední výbor Českého svazu včelařů v Praze už mnoho let nabádá a podporuje přisunování včelstev k zemědělským plodinám. U nás jde hlavně o opylování řepky a jetele. Řadu let nechali naši včelaři výzvy ústředního výboru bez odezvy. Byla pro to řada důvodů: nezkušenosti, nebyly potřebné vozy na převážení a hlavně obavy před zlovolnými zásahy zlodějů a kazisvětů.

V roce 1973 podnikla naše organizace zájezd do Jeseníků. Při té příležitosti navštívila Státní semenářský statek v Javorníku, kde si prohlédla jeho včelín. Včelmistr javornického statku František Peč nás velmi dobře přijal a pohostil. Provedl nás moderním včelínem a včelařským hospodářstvím. Jen tak mimochodem se zmínil, že jeho včelaření je zaměřeno na opylování zemědělských plodin. Zájem návštěvníků byl vzbuzen a včelmistr Peč nám udělal improvizovanou přednášku o kočování. Podnítil opravdový zájem o přisunování včelstev ke kvetoucí řepce, jeteli aj.

Dnes už si opatřila řada včelařů pojízdné včelíny, maringotky, a v roce 1978 už bylo k řepkovým polím přisunuto 260 včelstev.

V roce 1978 přidělil ústřední výbor okresnímu výboru v Chebu přívěsný vůz za osobní auto na převážení včelstev a včelařského materiálu. Za přisunutí jednoho včelstva k řepce platí podle

smlouvy majitel plodiny včelaři 80 Kčs. Na území naší organizace kočují včelaři z Mariánských Lázní, Dolního Žandova, ale i ze sokolovského okresu.

Základní organizace Českého svazu včelařů v Chebu čítá kolem 190 členů a ti chovají na 2250 včelstev. Ročně vymění asi třetinu matek, vesměs z vlastního chovu.

Výbor organizace dbá na to, aby byly včely zdravé. Pro své členy obstarává léky, jako např. fumagilin na tlumení nosečné nákazy. Čas od času dbá, aby každý její člen odeslal vzorky uhybnulých včel k vyšetření na včelí nemoce a parazity. Pečlivě dbá, aby naši členové, kteří mají včely umístěny v pásmu 3 kilometry od hranic s Německou demokratickou republikou, každý rok posílali vzorky všech včelstev na vyšetření. Tak totiž stanoví dohoda mezi oběma státy.

V létě 1974 se vyskytl u jednoho našeho člena mor včelího plodu. Nevypátralo se, jak k nám byl zavlečen. Členové naší organizace spolupracovali s okresním veterinárním zařízením a a okresním výborem svazu. Konali prohlídky všech včelstev v okolí postiženého včelína a dbali na to, aby byly dodrženy všechny předpisy a nařízení veterinářů. Je jisté jejich zásluhou, že se tato nemoc dále nerozšířila. Mor plodu zůstal jen v místě nálezu a tak koncem roku 1978 mohly být všechny příkazy a uzávery, vyhlášené k odstranění této nebezpečné nemoci, odvolány.

VII. Chebští včelaři jinak

V roce 1948 se rozhodli včelaři v Chebu uspořádat první včelařský ples. Konal se v sále KaSS v Kamenné ulici. Od té doby jej pořádají každý rok. Náš ples se za ta dlouhá léta stal prvořadou společenskou událostí v Chebu a je hojně navštěvován místními občany. Pro zpestření a odlišení včelařského plesu od plesů jiných organizací pořídil výbor návštěvníkům překvapení. Ze sklizně roku 1957 koupila organizace od Státních statků v Chebu 130 kg medu. Z něho uvařil včelmistr Horák na 300 litrů medoviny, která se na plese prodávala. Pak byla medovina k mání na několika plesích.

Když předpisy o prodeji alkoholických nápojů znemožnily prodávat na plese medovinu, přistoupili jsme k jinému činu. Organizace uspořádala kurs pečení medového pečiva. V lednu 1975 a v příštích letech peklo po tři dny dvacet manželek včelařů medové pečivo. Z medového těsta tvořily perníkové chaloupky, zdobené talíře, pantoflíčky a jiné předměty, o něž byl pak na plesu velký zájem. Nyní je na včelařských plesech medovina a medové pečivo aspoň v tombole.

Musíme se zmínit také o včelařských zájezdech. Pořádají se od roku 1953. Od té doby navštívili chebští včelaři nejen řadu pozoruhodností a památek naší vlasti, ale také pokroková včelařská zařízení, jako Výzkumný ústav včelařský v Dole, včelařskou plemenářskou stanici v Rosicích a jiné. Že tyto prohlídky plní účel, objevilo se při změně názorů na kočování. Z obvyklých zájezdů vybočil výlet k Baltickému moři do Stralsundu v roce 1967. Naši němečtí přátelé nás seznámili se svými včeličkami a hospodářstvím. Příští rok němečtí přátelé přijeli k nám.

VIII. Závěr

Popsali jsme zhruba minulost i současnost základní organizace Českého svazu včelařů v Chebu. Zbývá se ještě zmínit, jaké výsledky mají Chebští ze své práce.

Kdo zná tento studený a mokrý kout naší vlasti, uzná, že získat zde dobré výsledky ve včelaření žádá si více než jsou obvyklé znalosti. V minulosti se zde včelařům jistě dobře dařilo, to dokazují středověké zprávy o chebské medovině. Také dnes zde míváme dobré výsledky. Dosud nejlepší snůška byla v roce 1976. To bylo teplé a suché léto se spoustou hmyzu na stromech. Slunce přírodu doslova vypražilo, avšak ze stromů med přímo kapal. Pod stromy byly louže sladiny, na niž se obuv lepila. Podle toho vypadala snůška. Naši členové měli smlouvu s Jednotou dodat 9000 kilogramů medu. Dodali však 35 000 kg, což je průměrně 17,32 kg na jedno včelstvo. Naproti tomu jsou i hubená léta, jako byl např. rok 1978, kdy bylo chladno a neustále pršelo. Splnili jsme smlouvu jen na 60 procent. Průměrný dlouholetý výtěžek medu se u nás pohybuje kolem 10—15 kg na jedno včelstvo.

Končíme povídání o našich spoluobčanech, kteří se věnují mnohým nepochopitelné zálibě — chovu včel. Dnes víme, že bez práce včelařů by se včely v přírodě těžko udržely, neboť moderní metody ošetřování zemědělských plodin přivedly na pokraj vyhubení řadu živočichů žijících ve volné přírodě. Význam včel pro zdárný vývoj plodů sloužících nám za potravu, a včelí produkty, používané v mnoha případech jako lék, je všeobecně znám, a proto si přejeme, aby se včelám i nadále na Chebsku dařilo. A jejich neúnavným, trpělivým a moudrým chovatelům k 30. výročí založení jejich základní organizace přejeme, aby odměna za jejich práci byla vonná, sladká a bylo jí hodně.

Obrazová příloha

Fotografie členů včelařského spolku, slavnostní schůze, ukázky výrobků medového pečiva apod. v počtu 6 obrázků zhotovili členové základní organizace ČSV v Chebu.

Josef Zvonář, zakládající člen chebské základní organizace Českého svazu včelařů. Svě dlouholeté zkušenosti a znalosti rád předává zájemcům.

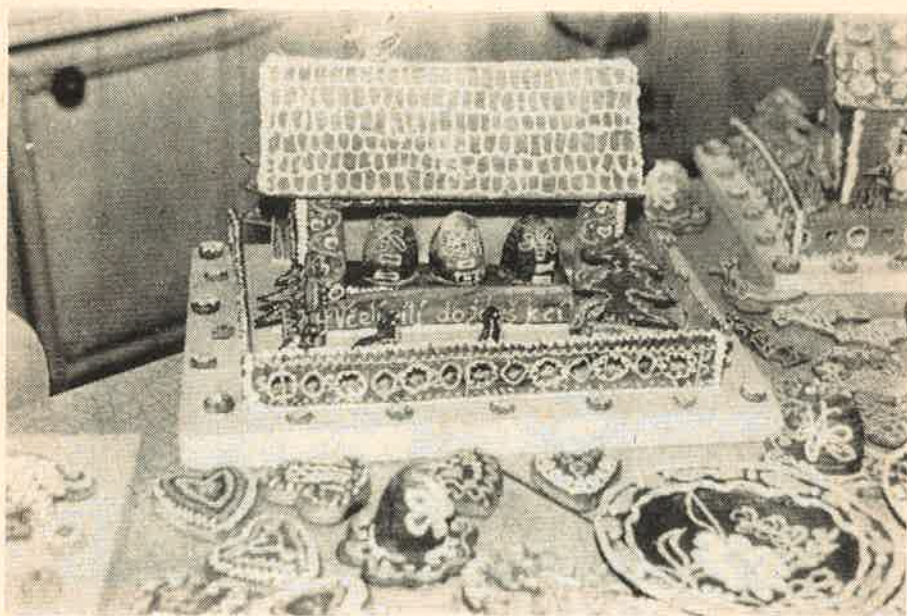
František Cajthaml vykonával funkci jednatele od založení včelařského spolku až do smrti v roce 1967

Slavnostní schůze chebských včelařů 16. prosince 1972 v zasedací síni chebského nádraží. Zleva do prava: předseda ÚV Českého svazu včelařů Emil Jeníček předává, předseda základní organizace ČSV v Chebu Václav Linda a jednatel Jaroslav Šūs přebírají čestnou vlaječku

Manželky chebských včelařů, účastnice kursu medového pečiva

Takovou krásu a ještě mnoho jiných pěkných a sladkých dobrot upekly ženy chebských včelařů na kursech medového pečiva

*Ze zájezdů chebských včelařů. Členové organizace čekají na vpuštění na výstavu
Doba Karla IV. v Praze v červenci 1978.*

Vydalo Chebské muzeum v Chebu jako 6. číslo metodického listu pro kronikáře.

Povoleno odborem kultury ONV v Chebu pro vnitřní účely pod čj. 154/79.

Vytiskly tiskařské závody Stráž v Plzni, národní podnik. provoz 7 v Chebu.

